

D • N

19/8 1951

Är tyrannerna klokare?

Diktatorerna och tyrannerna är mera realistiska, mera statskloka än demokratiernas ledande politiker, det är en uppfattning som framträder lika väl inom den traditionella historie-skrivningen som i den populära debatten. Hur många forskare och amatörtänkare blev och förblev inte imponerade då Bismarck talade om att tidens frågor måste lösas med "blod och järn" — hur mycket klarare, sade man och säger man, såg inte denne statsman på problemen än de godtrogna dilettanter som talade om idéer, försoning och fred? En liknande vördnad mötte Hitler och Mussolini. Deras moral kunde ifrågasättas, men inte deras realism, deras skicklighet. De visste hur världen verkligen var beskaffad, medan de andra levde i drömmar. För varje framstöt, varje erövring Hitler gjorde blev denna rysning inför den överlägsna förmågan starkare. I dag är det de ryska statsledarnas tur att profitera av respekt för de män som antas vara utan illusioner, de kalla, genomskådande och målmedvetna.

Låt oss först fastslå hur snabbt och fullständigt dessa föreställningar kan bytas i sin motsats. Att tala om Hitlers hårda verklighetssinne 1935—1942 var inte mera vanligt än att betrakta honom som en halvt förryckt fantast efter Stalingrad och El Alamein. Det skulle vara roligt att för Sveriges del sammanställa den förment förståndiga opinionen av år 1938 — den opinion som tror sig döma utan moraliska och känslomässiga influenser — med samma opinion av år 1951. Det bleve en läxa att minnas.

Men Hitlers "realistiska" beundrare för tio år sedan bör, om man skall vara rättvis, jämföras med Stalins — väl att märka — icke kommunistiska beundrare av i dag. Har de senare inte goda skäl för sig? Tag politiken 1944—1946. Stalin vet vad han vill, han tror att de andra segerrarna drivs av samma motiv som han själv, han lyckas genom att utnyttja medspelarnas oriktiga föreställningar att spela hem en stor del av Europa. Vid sidan av honom verkar de demokratiska politikerna ömkliga, ju mer idealistiska desto mera ömkliga, med Franklin Roose-

velt som personifikation av illusionspolitiken.

Var skillnaden en fråga om realism, om insikt i det verkliga läget? Såvitt man vet tog båda parterna fel. Stalin tänkte sig att hans allierade var på väg att bli motståndare, att de var drivna av samma misstänksamhet, samma av fruktan och maktvilja blandade erövringslust som han själv. Den kommunistiska ideologin bildade en bakgrund till hans handlande, men framför allt på så sätt att en oförsonlig motsättning antogs föreligga. Detta var fel; demokratierna var beredda att tro på sin bundsförvant, de var tack samma och hoppfulla. Därmed är redan sagt att de demokratiska statsmännen också behärskades av felaktiga föreställningar; de såg världen alltför vackert, medan Stalin såg den alltför fult. Realismen saknades på båda hållen; båda kontrahenterna hade färgade glasögon.

Varför då myten om Stalins — eller Hitlers eller Mussolinis — större realism? Naturligtvis främst därför att hänsynslösheten, brutaliteten, den onda viljan alltid vinner tillfälliga framgångar i en värld där den inte dominerar hos alla. En man som ber om eld på gatan, men snabbt övergår till ett rånförsök är i samma mening mera realistisk än den som vänligt tar upp sin tändsticksask i stället för att ropa på polis eller svara med knytnäven. Den realism varom här talas är helt enkelt en synonym för ond tro och ond avsikt. Vad man kallar illusionism är helt enkelt normal hederlighet och tro på normal hederlighet hos andra.

Det tragiska med vad som här betecknats som den onda viljan — uttrycket utesluter inte tro på ett högre mål, som gör alla medel tillåtna — är att den ständigt levererar bevis på riktigheten av sin egen syn på livet. Napoleon fruktade nya koalitioner, Hitler fruktade inringning, Stalin fruktar angrepp och uppror; för att trygga sig måste Napoleon, Hitler och Stalin erövra och undertrycka; genom att erövra och undertrycka skapar de det hat, den fiendtlighet, det organiserade motstånd som de fruktar. Att vederlägga den ohyggliga bild av verkligheten som driver dessa tyranner är omöjligt, ty

de formar verkligheten efter sina illusioner. Den goda viljan, ja, till och med lättrogenheten, kan däremot upplysas; man observerar ett misstag i sitt bedömande och korrigerar sitt handlande. Det är vad som skett i Västern under de senaste åren.

Tyrannernas prestige stödes också av mycket annat. Demokratins politiker måste motivera sina planer och åtgärder, medan självhärskarna kan handla utan förklaringar och kommentarer; uttalandena ger blottor, medan man bakom tystnaden anar sinnrika och långsiktiga uträkningar. Till detta kommer att tyrannerna, även då de talar, av naturliga skäl presumeras vara listiga. Här föreligger inte, såsom i demokratierna, något krav på sanning eller ens förnuft i resonemangen, och när Stalin sä-

ger osanningar eller galenskap utgår den imponerade allmänheten från att han gör så inte av bristande insikt, utan för att lura sitt eget folk eller motståndarna. Över huvud ger undertryckningen av all kritik i det egna landet de totalitära ledarna "en andlig frihet" som blir en propagandatillgång gentemot de av hänsyn till opponenter och rimlighet bundna demokraterna.

De gjorda reflexionerna innebär intet försök att profetera om deras seger som börjar med god tro och av en hänsynslös motpart övertygas om sin illusionism. Hitler besegrades, men det visar inte att en ny Hitler måste bli besegrad. Men vi bör ha klart för oss att den onda viljan inte är ett bevis på skicklighet och att hederligheten kan vara realistisk och framgångsrik.